

dami prodit deformitatem pierati contrariam. Nec prudentes iudices unquam occidendo filios parentibus tradunt. Verberare ergo dumtaxat filios possunt, & debent parentes, iusta occurrente causa; moderate tamen, & non ira impetu, led caritatis zelo.

III. Quæst. III. *Postunt ne parentes licite contere filios in carcerem, aut panam atroci plectere?* Resp. Distinctio opus est. In carcerem perpetuum solus ille contere potest qui publica potestate fruatur, ut Princeps. Inferiores vero, ut parentes, domini &c. possunt ad tempus urgente correctionis necessitate, filios in carcerem tradere, ut respiciant. Ita docet D. Thomas 2. 2. q. 4. lvi. art. 3. *Incarcerare aliquem, vel qualitercumque detinere est illicitum, nisi fiat secundum iudicium iustitiae, aut in panam, ad cautelam atque malum vitandi.* Nequeunt ergo parentes, ut iudices, sententiam perpetui carceris in filios ferre; quia hoc est prerogativa potestatem. Valent autem, ut patres, filios in vinculis, in carcere ad tempus custodire, ut eos corrigant, cohibeantque ab aliquo perpetrando flagitio. Possunt domo pellere, Principi tradere ad militiam, non tamen perpetuam, sed temporariam, ut illorum emendationem efficaciter procurent, animo eos liberandi, simul ac respiciant. Lege Molinæ Tom. II. tract. III. disp. 11. num. 18. Leandrum disp. vii. quæst. vii. & alios ibi citatos. Antequam tamen parentes ad hæc extrema remedia deveniant, omnes prius iudicioe poenas exequi debent.

IV. Peccant letaliter parentes, si poena atroci in filios animadvertant. Poena atroci est poena mortis, mutilationis, gravis vulneris, flagelli publici. Item percussiones, & verberationes adeo graves, quæ exponerent filios periculo vitæ, aut alicuius membri amittendi, vel notabiliter diminuendi. Duplex peccatum peccant eiusmodi parentes, & crudelitatis, & scandali in filios, qui parentum exemplo facillime faverent in alios. Si parentes animo tranquillo, & omni commotione sublata corrigerent filios, nunquam excederent iustæ correctionis limites. Verum frequentissime parentum alii filios male moratos verberare negligunt carnali affectu ducti: alii furore abrepti non correctionem querunt, & curant caritate, & emendationis zelo; sed odium, & vindictam effundunt, expientque. Hæc extrema declinare, & mediam tenere viam difficile est. Sola caritas, & recta conscientie integritas hæc extrema devitare docent, & intra moderate correctio-

nis finem linguam increpantium, & manus verberantium cohibent.

V. Quæst. IV. *Subiacent ne parentes excommunicationi, si filios clericos correctionis causa verberent?* Resp. Excommunicatione lata est cap. Si quis suadente &c. xvii. q. iv. in eos qui clericos percutiunt. Et primum omnes docent, posse parentes verberare filios clericos in minoribus constitutos ordibus ad correctionem, quin excommunicationem incurrant. Potestas hæc parentibus conceditur cap. Cum voluntate de sentent. excom. §. ultimo. De clericis in sacris constitutis diffident Auctores. Negat Molina Tom. II. disp. lvi. Quoniam laudatum cap. *Cum voluntate* concedit parentibus solam punitionem filiorum qui sunt minoribus tantum ordinibus insigniti. Plures pro hæc sua opinione laudat. Dominicus Soto Lib. IV. de iust. q. 11. art. 2. sub finem docet, Prælatos posse verberare subditos, etiam in sacris constitutos, ut patet ex disp. xlv. Idem de parentibus docet Sylvester verb. *Excomm.* vi. §. 4. Laudatus vero Sotus advertit consequentiam a Prælato ad parentes non esse adeo exploratam: eo quod illi publicam, secus illi, habeant potestatem. Subdit tamen, condemnandum haud esse magistrum, & multo minus (inquo ego) parentes, qui filios etiam in sacris constitutos corrigendi causa verberant, dum amore correctionis ducti, & moderationem servantes, neque illos propterea excommunicationem incurrent. Quoniam in cap. 1. de festo. excom. absolute parentibus facultas conceditur corripendi filios clericos, nulla causa distinctione. Tum quia pater non tenere verberat, dum amore correctionis percutit. Neque vi sacrorum ordinum filii paternæ potestati subducuntur. Quare cavere dumtaxat parentes debent ne temere, id est abique iusta causa, aut impellente ira, filios verberent. Gravior quoque debet esse causa, & exploratio, quæ moveat ad corripendum filium clericum in sacris quam in minoribus constitutum. In correctione enim respectum ad gradum, ætatem, conditionemque personæ corripienda haberi prudentia iubet. Si vero parentes, ira perciti, non correctionis zelo clericos filios live in sacris, live in minoribus constitutos percutiant; & excommunicationem incurrant, ut omnes docent.

VI. Quæst. V. *Licetum ne parentibus est filios vendere, aut in pignus dare, extraneo famis necessitate urgente?* Resp. Adfirmat communis sententia. Et hoc colligi posse videtur ex Scriptura: nam Iudei ad extre-

mam

nam redacti inopiam, cum divites avari nolent auxilium præbere, filiorum, & filiarum venditionem decreverunt, ut habetur Eldre Lib. II. cap. v. Et erant qui dicebant, *Filius nostri, & filia nostra multa sunt nimitis, accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus, & vivamus.* Ius quoque civile patribus talem tributum potestatem. Lib. I. & II. c. de Patribus qui filios suos distraxerunt &c. Hæc tamen consuetudo haud obtinet apud Christianos. Res est quæ in praxi vix contingere apud eoldem valet: ideo longiore non eget discussione. Si plura cupis, lege Dominicum Soto Lib. IV. de iust. q. 11. Molinæ Tom. I. de iust. disp. xxxlii. nu. 21. Sanchez Lib. I. consil. cap. 1. dub. 13. Leandrum disp. vii. q. xlii. & alios plures ab eodem citatos, qui addunt, parentes posse filios vendere, non modo ob famis necessitatem, verum etiam ob aliam similem inopiam; puta, si pater esset occidendus, mutilandus, in servitutum adducendus, nisi filio vendat, etiam hoc in causa licitam filiorum venditionem pro patris redemptione aliam venditionem filius est portio quadam ipsius patris, seu est quid patris. Ergo iure naturæ filius tenetur in tanto discrimine parentibus succurrere minori incommodo quam quod perferre pater debet. Servitus, quam filius vendendus lubre deberet, magnum malum est; ad comparatum morti, quæ oppedita patris effect, leve evadit. Idcirco naturæ congruum videtur ut filius succineat hoc minus malum, quod possit patri in extrema constituto calamitate succurrere.

VII. Hæc tamen intelligenda sunt de filiis sub patria potestate versantibus: secus de filiis emancipatis, in sacris constitutis, aut conjugatis, qui sui iuris evaserunt, ut communiter colligitur Auctores ex legibus citatis. Patriam potestatem vendendi filios aliqui extendunt etiam ad matrem, extrema fame laborantem. Alii probabilius negant. Denique advertendum, quod si filius vendendus periculum lubret aut occisionis, aut mutilationis inferenda ab empore, tunc non esset licita venditio. Numquam enim licitum patri est vitam eripere filio, ut suam fervet. Pater venditum filium redimere tenetur, simul ac ad meliorem sortem fuerit restitutus, seu cum primum potuerit: & emptor dimittere emptum filium tenetur, continuo ac pretium in emptione solum sibi oblatum fuerit. Filius quippe venditus a patre necessitate pressio non evadit servus absolute; sed servituti tantummodo obligationem contrahit, donec re-

demptum vel a patre, vel a quopiam alio fuerit.

CAPUT VIII.

De obligatione parentum alieni filios legitimos; & utrum peccent, dum eos exponunt.

I. Iure naturæ tenetur pater filio alimenta præbere. Dedit quippe ei vitam: ergo ei subministrare astringitur quæ sunt ad vitam servandam necessaria. Hæc tamen obligatio naturalis est in filios sub patria potestate constitutos; secus in filios sui iuris, qui propria industria alimenta comparare sibi valent. Si enim filii adulti, & extra patriam potestatem indigent, tunc caritatis, non naturæ lege iuvandi a patre sunt. Quare mortaliter peccat pater qui alimenta filio denegat: violat quippe hoc pacto legem aut naturæ, aut caritatis, ut canonicam. Quid si filii sint excommunicati, aut in exilium palli? Etiam tum pater tenetur. Filius namque proscriptus non est minus filius; ideo naturæ iure debet a patre alii. Si tamen filius proscriptus habeat unde vivat, poterit pater iustus de causis eidem alimenta lubrere. Pariter si filius excommunicatus perisset in excommunicatione, iuste pater eidem alimenta suspenderet. Abiolente tamen etiam filio excommunicato indolenti tenetur pater alimenta præstare, potissimum si non habeat unde vivat, nec proprio labore valeat sibi victum comparare. Idem dicendum de filio hæretico, si extreme indigeat: quoniam per hæresim filii prerogativam non amittit. Si tamen victum acquirere sibi filius valeat, ad nihil pater tenetur.

II. Quæst. I. *Quid nomine alimentorum veniat?* Resp. Potissimum victus, vestitus, & habitatio. Sub victus nomine intelligitur cibis, potus corporisque cultus, seu ea omnia quæ ad alendum corpus communiter homines adhibere solent. Vestitus comprehendit vestes laneas, lineas, sericas, iuxta status diversitatem, & secundum quod homines talis conditionis vestire consueverunt. Habitatio includit non solum domum, verum etiam congruam lubellectum pro cubiculo ad iacendum, pro coquina ad cibos coquendos.

III. Quæst. II. *Sub alimentis comprehenduntur ne medicina, expensæ in studiis, in funeribus?* Resp. Adfirmat communis opinio. De medicinis patet: quia corpori infirmo necessarium fuit medicinæ, quemadmodum corpori sano cibis, proportionate servata. Spectanda tamen est hominum conditio, etque me-

medicinæ exhibende quibus homines talis conditionis uti solent.

IV. De expensis quæ in studiis, vel artibus addendis a filiis pater facere tenetur, eadem est sententia. Distinguitur tamen opus est. Distinguitur, patrem debere curare ut filii instruantur in suis disciplinis que proprium statum decant. Plebeii imbuiere filios debent in iis que decant plebeios homines, artifices in iis que artifices, & nobiles in iis que nobiles. Expensæ igitur faciendæ in addendis artibus que proprio statui congruunt, sub nomine alimentorum veniunt. Porro, si pater plebeius non leves impensas faceret, ut filium aleret in studiorum universitate, ad eas comparandas scientias que excedunt illius conditionem, quasque minime addicere tali status iuvenes solent; tum pater ex mera liberalitate id ageret. Quare, si vellet has impensas computare inter portionem legitimam, posset. Si tamen pater decedat, nulla facta litarum impensarum mentione, censetur eadem donasse, nec in divisione hereditatis computande a fratribus sunt. Quod tunc maxime locum habet, cum filius superfluas facit impensas, invito & reclamante patre, qui sepe continuat impensas ob humanos respectus, & ad peiora vitanda incommoda. Et quum tamen non est ut hinc ceteri fratres detrimentum pariatur. Ne multa. Pater impensas necessarias, & sponte factas, ut filius imbuatur, & proficiat in scientiis, inter legitimam portionem supputare non debet. Quia quando sponte sub magistrorum cura illum constituit, eadem voluntate donare expensas censetur, iure quippe filius reclamare posset, si minus aliquid perciperet in paternorum bonorum distributione ob expensas humiliorum sponte factas a patre. Superfluas autem expensas, vel quod plures quam necesse erant annos in addicendis disciplinis consumpserit filius, vel quod pecunias dilapidaverit in ludis, in conviviis, & rebus aliis non necessariis, repetere iure pater valet, & quandoque debet, si hinc ceteri fratres detrimentum grave sentiant.

V. Sive fuerit impense comprehendatur sub nomine alimentorum, ut contendit Molina; sive secus, ut docet Bonacina; certum est penes omnes, ad has patrem teneri. Si enim iure caritatis quique ad eas faciendas adstrictus esset, necessitate urgente; multo magis ad eas tenetur pater iure naturæ. Res clara est.

VI. Quæst. III. Tenetur ne pater alere filii uxorem? Resp. Si filius, consentiente

patre, uxorem duxerit, convenit penes omnes eum teneri ad alimenta præbenda etiam filii uxori. Disputatur in utramque partem, tenetur ne pater hæc alimenta dare, si filius, invito patre, indignam uxorem duxerit. Adfirmant Leander *disp. viii. §. xiv. Sanchez Lib. IV. de matrim. disp. xxvii. n. 21. Tamburinus Lib. V. in Decal. cap. 11. §. 111. n. 3. & alii. Negant Ludovicus Lopez I. Par. instr. cap. cxxiv. Covarruvias in Epitom. II. Par. cap. viii. §. 6. n. 55. Hæc secunda opinio mihi magis probatur. Peccat enim filius graviter, invito rationabiliter patre, matrimonium contrahens; graviusque peccat, si præterea indignam ducat uxorem, cum insignem iniuriam inferat familiæ. In peccatum igitur æquissimam filii non tenetur pater uxori eius alimenta præbere. In hoc tamen casu legitimam filio dare deberet. Quod si pater teneretur, alimenta impertienda essent. Alterum enim præstet necessum est.*

VII. Quæst. IV. Sicut ne alimenta conferenda speciem naturæ necessitentem, an sententiam personæ dignitatem? Resp. Si ius naturæ spectetur, primum alimenta conferenda sunt, prout sufficienti ad alimentam naturam, deinde que ad personæ statum, & conditionem attinent; idque iure ipso positivo confirmatur, prout colligitur ex cap. Cum haberet de eo qui &c. & ex l. Sed & si quid, §. Sufficienter si, de usufructu. Et sane hoc communi sensui congruere videtur. Decent ne Principis filium alimenta quibus velis rusticis solent? Quemadmodum ergo parentes in iis educare disciplinis filios debent que illorum statui conveniunt; sic quoque ea alimenta illis præbere tenentur que congruant illorum conditioni. Quod si percontari, quemam sit illorum alimentorum regula; respondeo, ea alimenta præter propter assignanda esse filio quibus communitur instrumta parentum solet. Hæc alimenta in propria domo pater præbere filio debet; nec cogi pater potest ut extra propriam domum filium aliat. Si enim filius a patre alimenta suscipere velit, illius subdatur disciplina oportet. Si iure naturæ alere filium pater debet, eodem iure patris discipline filius subicitur: & quoties filius sponte, nulla urgente vera, & non ficta, necessitate, extra patrios lares habitare vult, toties pater liber est ab alimentorum onere. Quando autem extra domum iusta causa urgente versatur, alimenta pater præbere tenetur: inter que alimenta computari etiam provilio alicuius domus debet, quam inhabitare filius pot-

possit. Si alimenta filius dilapidet, debet pater in dies singulos, & non plus, eidem alimentum conferre. Si & hæc dilapidet, non tenetur duplicata dare; quemadmodum, si legitimum dilapidaverit filius, non tenetur aliam pater dare, ut suo loco dicetur, quidquid alii in oppositum doceant.

VIII. Quæst. V. Peccant ne parentes, si filios suos in hospitali exponant alendos? Resp. Si parentes alere filios suos queunt, letaliter peccant, eos hospitali tradentes nutriendos. Ex iis que dicta sunt, responsio patet. Iure quippe naturæ tenentur parentes nutrire filios. Peccant ergo, si hoc onus libere reculent. Accedit quod ius civile id confirmat l. Necare ff. de liber. agnos. ubi hæc habentur: Necare videtur, non tantum is qui partum suffocat, sed & is qui abiicit, & alimoniam denegat, & is qui publicis locis misericordie causa exponit, quam ipse non habet. Et hæc est communis Theologorum, ac Iuristarum sententia. Advenit tamen Sotus in IV. disp. xlv. g. unic. art. 4. conc. 2. cum Caietano in XIV. verb. Adult. & alii communitur, nullum contrahere peccatum parentes illos qui ne vitæ, vel infamie periculum timeant, filios in hospitali collocant. Idemque dicendum, si id præterea; tunc enim eos aut hospitali, aut divitem ianis exponere licite valent, ut meliori quo possunt modo filiorum vitæ consulant.

IX. Quæst. VI. Parentes divites qui ad evitandam matris infamiam hospitali tradunt filios nutriendos, tenentur ne restituere expensas? Resp. Si hospitalis sit pauper, communitur assertum Theologi contra Henriquez, teneri parentes divites ad impensarum solutionem. Si vero dives sit, plures negant, ut Layman, Tamburinus Lib. V. cap. 11. n. 5. ubi citat etiam Dicaltillo. Verum probabilior mihi sententia est, teneri parentes divites ad impensas solvendas, si pauper sit, sive dives hospitalis. Quoniam mens testatorum in eiusmodi hospitalibus erigendis, aut ditandis est pauperibus filii prospicere. Neque enim præsumiulla probabilis conjectura potest, pios-fideles filii legatis voluisse favere crudeli, atque impia parentum divitum avaritiæ. Accedit quod vix reperire est aliquod orphanotrophium ita opulentum, quamvis ingentibus amplique abundet redditibus, quod artenta pauperam egentiumque multitudine superflua habeat in alendis divites eroganda. Hanc sententiam defendunt Caietanus in Sum. verb. Adult. Navarrus cap. xvi. n. 48. Azorius III. Part. Lib. V. cap. vi. quæst. v. Molina Tom.

IV. tract. 111. disp. c. 111. Valquez de testam. cap. v. §. 1. n. 23. Lessius Lib. II. cap. XIX. dub. vi. Leander disp. viii. quæst. XXIII. & alii plures ab eodem citati.

X. Hinc hospitali iure repetere expensas a parentibus valet, dum eos reciverit: & hoc fieri Panormi. fateur ipse Tamburinus loc. cit. Eadem quoque expensas repetere a parentibus divitibus queunt tum consanguinei, tum pii fideles qui expositos ad litarum ianuam filios alerunt. De consanguineis communis opinio est. Negant vero de piis fidelibus Leander, Sanchez, & alii plures: quia, insequunt, presumitur, pios fideles sumptus fecisse titulo pietatis, & amoris Dei. Utrique titulo pietatis, & amoris Dei expositos filios alunt, ne pereant; at non propterea immunes evadunt parentes divites ab onere restitutionis; nec fideles ius amittunt cognitionis eisdem parentes ad impensas solvendas. Dives qui larva pauperis sumpta elemosinam quaerit, & accipit, ad restitutionem tenetur, quod pauperibus illas faratus sit. Expendit, quod pauperibus illis expositis factas, veris pauperibus distribuit pium fidelem, nisi avari parentes fraude obstituerint. Quare nunquam ego ab onere litarum expensarum eximerentur parentes divites; sed eos urgeam ut saltem tantumdem in veros pauperes distribuerent, postea quod pii fideles neglexerint eisdem repetere expensas. Faterentur tamen vel ipsi adverterant, posse eisdem pios nutritores impensas repetere duobus in casibus: quando nempe qui nutrit filiam divitis parentis velit eam cum filio suo matrimonio iungere; & quando prolatatus fuerit, se impensas a parentibus filii expositi repetiturum.

XI. Dominus qui servum suum infanctem expositum Ecclesie, aut alterius pii fidelis ianue, ut alatur, peccat, si ipse habeat unde aliat; secus, si pauper sit, impotens ad illum nutriendum. Aliqui contendunt, tunc potius vendendum, aut donandum esse periculum vitæ. Non repugno, si obvia sit occasio.

XII. Quæst. VII. Peccat ne contra iustitiam, aut caritatem is cuius ianua expositus puer est, si alterius ianua illum exponat? Resp. Sanchez Lib. I. consil. cap. v. dub. 5. n. 71. contendit, hunc non peccare contra iustitiam, quia ex iustitia non tenetur eum alere. Verum non est adeo exploratum quod in quasi extrema necessitate non tenetur alere ex iustitia succurrere indigentibus. At, ne ut sit de hoc, certum est illum peccare contra caritatem: quia in tali necessitate cuiusque diviti sigillatim onus incumbit prospiciendis pau-

omne corpus hominis finit, adventante iam partus tempore, in supernas se partes profert, & ad fovenda vite atque lucis rudimenta profert, & necesse matris notum, & familiaritatem vicium offert? Quomodo enim non frustra creditur, & sciti valent ad frigidam animi, atque corpori familiaritatem, & naturam feminis, non secus ad eandem rem a lactis quoque ingenta, & proprietates valere. Neque in hominibus id solum, sed in pecudibus quoque animadversum. Nam, si seron lacte hodi, qui caprarum agni alerentur, constat ferre in his lenam durorem, in illis capillam gigni tererem. In arboribus etiam, & frugibus plura merumque vis, & potestas est ad eorum molem vel detreclandam, vel augendam, aquarum, atque terrarum quo alunt, quam ipsius, quod lactur, feminis. Ac spe videns, arborem letam, & nitentem in locum alium transpositam, deterioris terre succo deperisse. Quae, malum, igitur ratio est, nobilitatem sibi nati modo hominis, corpulque & animum benigne ingentis primordis inclinat, infirmit, degenerique alimento lactis alieni corrumpere? Praesertim, si ista quam ad praebandum lac tunc adhibetur, aut servat, aut servilis, & ut plerumque solet, externa, atque barbare nationis, si improba, si infirma, si impudica, si temulenta est. Nam plerumque sine discrimine, quaecumque id temporis lactans est, adhiberi solet. Patiemur ne igitur infantem hunc nostrum perniciose contagio infici, & spiritum ducere in animum, atque in corpus suum ex corpore, & animo deterrimo? Id ipsum est quod Lepenunero miramur, quosdam pudicarem mulierum liberos parentum suorum neque corporibus, neque animis similes existere... Quoniam videlicet in moribus insolentiam magnam fere partem ingenium altricis, & natura lactis tenet: qua iam a principio imbuta paterni feminis concretione, ex matris etiam corpore, & animo recentem molem configurat. Praeter haec autem quae illud etiam negligere, aspernarique possit quod quae partus suos deserunt, ablegantque ab se se, & aliis nutriendos dedunt, vinculum illud, coagulatumque dedunt, vinculum quo parentes cum filiis natura consociat, interseindunt, aut certe quidem diluant, deterruntque. Nam, ubi infantis aliosum darsi facta ex oculis amotio est, vigor ille maternae fragrantiae sensum, atque paulatim restringitur, omnique impatientissime sollicitudinis strepitus consuevit. Neque multo minor amandam admuricem aliam filii, quam morte amissam, obliquo est. Ipsius quoque infantis affectio

animi, amoris, consuetudinis, in ea sola, unde alitur, occupatur. Et proinde (ut in expositis asseruit) matris quoque genit, neque sensum ullum, neque desideria capiti, de proprietate obliteratis, & abolitis neque pietatis alimentis, quidquid ita educati liberi amare patrem, atque matrem videntur, magam fere partem namquam naturalis ille amor est, sed civilis, & opinabilis.

X. Haec, licet paululum prolata, ex Ethnico Favorino Philosopho apud Gellium describere volui, ut hinc colligant Christiani, quantum inferant suae professioni dedecoris, dum ab his legibus doctentur quatum observantiam tanta rationum efficacitate, tanto acumine, & tot exemplis adeo obvius Ethnici inculcant, urgentque. Placet autem, si in asperius solum transferantur, si oleatris silvestribus inlerantur, si agni omnium capitis lactandi dentur, deterioris evadunt. Quanto maius ergo detrimentum subibunt infantes, cum ab alienis nutritibus semper inferioris conditionis, morumque varietate diffimilibus, lactari curantur. Similia habet Macrobius Lib. I. Saturnal. cap. XI. E nostris vero D. Gregorius Magnus in respon. ad Augustinum Anglum cap. X. D. Ambrosius super Genes. cap. XXVII. & epist. XLII. pravam vocant consuetudinem illarum matrum quae alienis feminis filios suos lactandos praebent. Et communiter Theologi id docent.

XI. Quae. VIII. Nobilitas matris est causa sufficiens, ut excusetur a lactando filio uberibus propriis? Resp. Adfirmant communiter recentiores; quia, inquit, obtrinet nutritio ut nobiles matres non proprio, sed nutrimento ubere filios lactent, quo visente more, deducit libentem, si pueros suos lactarent. Uis natura, inquit Catalanus P. II. q. xvi. cap. v. cum suo Bonacina, apud quem legit alios Theologos, ut frequentissime fatetur, solum praecipit ut filii alantur, non autem ut proprio ubere id fiat. Si loco aut Bonacinae, aut Tamburini legisset, non dico Gregorium, & Ambrosium, sed Platarchum, Macrobius, Favorinum, alioque Ethnicos; compertisset docentes, matres teneri non modo alere infantes suos, sed etiam lactare ubere proprio. Pro citata opinione P. Leander disp. viii. quae. lxxxv. plures recentiores laudat.

XII. Si, quod ipse sentio, promovere mihi licet, haec recentiorum sententia, non alio nititur momento quam consuetudo principio aptandi leges tum divinas, tum naturales hominum moribus. Quanam, quae, ra-

tiene sola nobilitas causa legitima erit ut ab hoc naturae onere solvendo liberet sint nobiles feminis? Naturae praecipitur, locus a propria matre. Adversus tamen hoc inane concumentum clamat communis sensus. Si natura lactare duxerat praescriberet infantes; matres ergo omnes poterunt indiscriminatim alienis nutritibus filios alere? Ad id quod Leander cum aliis recentioribus opponit, nobiles feminas dedecere infantes lactare suos, ignominiamque contrahere, si id praesent; respondeo, immo rationem istam dedecere christianam professionem, quae mundo, vanique pompis renuntiandi onus imponit. Ignominiam contrahunt penes homines, feminis quoque mundanum fastium, voluptatemque sectantes, fugientes incommoda; defecto vero apud christianae legis cultores. D. Augustinus enarratione in Ps. xlv. advertit, Paulum Apostolum non propterea abstinuisse a lactandis parvulis in fide, eo quod mali homines detraherent. Factus sum parvulus in medio vestrum, tanquam nutrix fovens filios suos. Non nutrix nutrens filios alienos, sed nutrix fovens filios suos. Sunt enim matres quae, cum pepererint, dant nutritibus. Ille quae pepererint, non fovent filios suos, quia nutriendos dederunt; ille autem quae fovent, non suos fovent, sed alienos. Ille vero ipse pepererat, ipse fovet, nulli nutrix, quem peperit, donec Christianus formetur in vobis. Fovebat ergo, & lactabat. Paulum ergo matris imitandum proponit Augustinus. Gregorius Magnus loc. cit. cuius textus refertur a Gratiano cap. Ad eius vero dist. v. hanc consuetudinem, tanquam vitiosam pravamque, relictis, inquit: Ad eius vero concubium vir suos accedere non debet, quosque qui gignunt, ab lactare. Prava autem consuetudo in contagiorum moribus irrepsit, ut filios suos, quos gignunt, & nutrire mulieres constant, esseque ad nutriendum alios mulieribus tradant. Ambrosius Lib. III. de Abrahamo cap. vii. Provocantur feminis meminit de dignitate sua, & lactare filios suos: haec enim matrum gratia, hic honos, quo se propriis commendat viris, Legant recentiores apud Favorinum Philosophum rationum momenta, eaque expendant. Si dedecori sibi non ducunt feminas nobiles tumentem uterum praesere, novem mensium spatio embryonem, fetum, nescio quid, gestare; quae fronte ignominiae sibi vertent lactare infantem illum obsequium partum pressare non meminerunt pro-

pter gaudium? Nobilitatis exculatio est maioris criminis argumentum. Plebeiae multes exculari possent ob labores assiduos, ob victus inopiam, obque plura alia incommoda. Contra, nobiles selescioribus vellecurae epulis, a laboribus ablinent, si non otio turpiter distant. Quid ergo lactare infantes renunt? Ut venustiores appareant, ut pompis, theatris, ludis indulgant; ut ad voluptatem, ad incontinentiam, ad libidinem se se validiores fervent? Assignent nobis iuniores nostri honestam aliquam rationem quae feminas ob solum nobilitatem immunes evadant a filitis suis lactandis. Alia ne pro nobilibus, alia pro plebeis feminis naturalis lex, aliud Evangelium? Nullo ergo modo five nobiles, five regiae matres absolute ab hoc naturae debito libere sint. Hanc nostram opinionem praeter ethnicos Philosophos, sanctioque Ecclesiae Patres duntaxat Covarruvias in Epitom. II. P. cap. vii. §. 6. num. 13. Thraquellus in tract. Nobilit. cap. xx. Harbana Anno 3. q. 1. n. 3. Franciscus Genettus tr. 4. praecip. cap. 111. & plures alii. Non me fugit, plures dicituros: Numquid idcirco ad infernum detrueres nobiles feminas omnes? Sed ego negas istas, ore christiano indignas, contemno. Quid naturae lex praecipiat, pando: arcanum damnationis Deo relinquo.

XIII. Illius prae consuetudinis, unde tor gravia & ingentia mala proficiuntur, in causa sunt etiam Parochi, & Confessarii, qui assentiantur his matribus, & morem hunc, cum ea debent reprehendere, & maiori christianae matris impudicia, exhortari ad officia praesentia prudentia, & maiori quae possent prudentia, & maiori christiana matris impudicia, Sane, si Parochi declamarent, si Confessarii compertent haec vanas, & nimium a naturae legibus deficientes matres, abusus hic non tam late maneret. Verum quia matres Parochos, & Confessarios sibi faventes habent: quia Parochi, & Confessarii sub Calufulum patrocino conquelescunt: idcirco corrupta ubique fere graffatur. Hinc consequitur quod matres, quae lactandos infantes alitis feminis, postea magistris, donec adoleverint, educandos tradunt, videntur matrimonium iniuste ad libidinem solum expandam; cum postquam, alique honestissimum coniugii onus, filiorum ergo, nisi penas inere velint, vocem suam Parochi, Confessarii, & Concionatores, doceantque matres, quam grave sit onus istud, praesertim malis quae abulium huiusmodi consequuntur, spectatis: & nobilibus feminis

identidem ac sepe exponant gravissima rationum momenta vi quorum hoc onere lactandi infantes suos adstringuntur.

XIV. Quæst. IX. *Levem ne, an gravem culpam contrahant femine nobiles que renuunt lactare filios suos? Quæ vero sunt causæ ab omni culpa excusantes?* Resp. Culpam committere eisdem matres, mihi cerum est, præjūm vero culpe gradum penitus ignoro. Lealem non esse, communis Theologorum sententia est. Inter venialia vero crimina reputatur grave, potissimum ob ea que hinc proficiuntur incommoda. Causæ porro eximentes ab omni culpa sunt. I. imbecillitas matris, que sine gravi detrimento nequit filium lactare. II. paupertas, que cibos sufficientes ad lac producendum habere non permittit. III. mamillarum scicitas. IV. si infamiam mater contraheret, eo quod ignoretur, infantem esse eisdem filium; vel rationes adfuit ob quas iudicare licet, revera eisdem non esse filium. Si venialis tantum culpa est, inquit multi, quod mater lactare filium negligat; non erat cur tam prolixè rem ageres. Ita ratiocinantur iuniores. Sed repono ego. Culpam committi, certo scio: culpæ gradum ignoro. Abstinendum autem a culpis omnibus Scriptura sacra imperat.

XV. Quæst. X. *Peccat ne graviter mater illa que ob aliquam ex necessitatibus causis nequit lactare filium, si negligat bonam quærendam nutricem?* Resp. Adfirmant vel ipsi benigniores Probabilistæ. Leander *disp. x. q. lxxxvii.* Trullenchius *lib. IV. in Decal. Bonacina in 4. præcep. disp. vi. quæst. univ. ponc. 6. s. 1. n. 4.* quibus præjūm Navarrus in *Man. cap. xiv. n. 17.* Ratio evidens est, quoniam ex male nutritis ubere grave detrimentum infans patitur. Gravis tamen negligentia, & ocliantia fit oportet, ut culpa mortalitatis contrahatur.

XVI. Quæst. XI. *Quando mater impotens est filium lactare, tenetur ne pater impensus facere in quærenda nutrice?* Resp. Communis opinio docet, ad matrem hanc curam spectare. Obligatio enim lactandi filios personalis est. Legitima autem impotentia posita, mater impensis evadit; nec tenetur per nutricem lactare filium; sed onus istud ad patrem devolvitur; quemadmodum, transacto triennio, non mater, sed pater alimenta præstare debet. Tamen, si pater impotens sit, tunc mater adstringitur per nutricem lactare filium, etiam illegitimum.

XVII. Quæst. XII. *Tenetur ne pater dotare filiam que nubere velit?* Resp. Adfirmant omnes: quia dos succedit loco alimen-

torum. Porro alimenta iure nature debentur: ergo & dos. Quin, tamen filia dives esset, & alimentis non eget; nec pater ea præstare teneretur, dotem tamen denegare non posset.

XVIII. Quæst. XIII. *Quid, si indigno nubere velit, repugnantem patre?* Si maior sit vigintiquinque annorum, tenetur adhuc pater eam dotare, quia in mora fuit eam marito tradendi. Quare culpe patris vertitur, quod indigno nubat. Si minor vigintiquinque que annorum sit, & indigno nubere velit, repugnantem patre, hic a dote danda liber est: nisi tanta sit paupertas filię, ut necessariis alimentis egeat. Tunc enim caritatis lege adstringitur pater propicere filię, ne fame pereat: secus, si habeat illa unde se alere queat.

XIX. Quæst. XIV. *Occurrunt ne causæ cur parentes alimenta filiis denegare valeant?* Resp. Quas ob causas valet pater filios exheredare, ob eisdem etiam alimenta subtrahere eidem valet: alimenta, inquam, congrua statui: nam que sunt necessaria ad vitam sustentandam, nunquam detrahi licite possunt, quia nunquam licet homines necare. Perirent autem filii necessario alimento sublato.

XX. Quæst. XV. *Quæ, & quot sunt causæ ob quas exheredare filios parentes valent?* Resp. Quatuordecim assignantur. I. Si manus filius in patrem intenderit, excepta causa necessaria, ut esset defenso suo ipsius, vel patris, vel proximi. II. Si verba præbulerit in patrem, iudicis arbitrio graviter iniuriola. III. Si in iudicio patrem, matremve acularverit; dummodo crimen non sit contra patriam, vel Principem. IV. Si cum veneficis filius converteretur, aut veneficus fit. V. Si parentum vitæ infidias fluxerit. VI. Si uxorem patris, aut eisdem concubinam agnovit. VII. Si delatione filii in iudicio facta grave dispendium pater expertus sit. VIII. Si pro periona, ad debito patris non laerit fide iurare. IX. Si patrem, ut matrem impedierit telamentum condere. X. Si filius societatem inierit cum mimis, & arenariis, qui pacto pretio has artes exercent. XI. Si filia nubere, dotem præstentem patre, recularverit, ut luxuriosam vitam ducat. XII. Si patrem, aut matrem amentem curare filius neglexerit. XIII. Si capivus parentes redimere contempserit filius. XIV. Si filius a fide catholica deleiverit. Hæc quatuordecim causæ recententur in *Authenticâ Iulianianâ.*

CA.

CAPUT X.

De obligatione mariti erga uxorem.

I. A Deo actum est coniugum vinculum, ut una caro uterque reputetur. D. Thomas 2. 2. q. xxvi. *artic. 11.* duplitem amoris inter coniuges rationem exponit his verbis. *Gravus dilectionis attendi potest & secundum rationem boni, & secundum consuetudinem ob diligentem. Secundum ergo rationem boni, quod est obiectum dilectionis, magis sunt diligendi parentes quam uxor: quia diliguntur sub ratione principis, & eminentioris cuiusdam boni. Secundum autem rationem consuetudinis magis diligenda est uxor: quia uxor coniungitur viro, ut una caro existens, secundum illud Math. xix. Inque iam non sunt duo, sed una caro. Et ideo magis diliguntur uxor. Sed maior reverentia est parentibus exhibenda. In sensum germanum in quo intelligendus est textus Genesios 11. *Quam ob rem reliquit homo patrem suum, & matrem, & adheret uxori suæ: & erunt duo in carne una.* Ardens ergo, sincerus, & suavis sit oportet mariti amor in uxorem, quam ut sociam ex suo latere avulsum habere debet, secus ut servam. Subiecta mulier est marito in domus regimine; at in ceteris sociæ est. Valet eam maritus corripere, admonere, & post tertiam admonitionem moderate verberare, *Leg. Rei iudic. ff. Solutio matrimonio.* Atrox tamen verberatio vitata est marito: quam si in uxorem exerceret, peccat plus minuve iuxta maiorem aut minorem verberationem.*

II. Quæst. I. *Tenetur ne maritus alere uxorem?* Resp. Adfirmant omnes: idque statutum est *l. dotis fructus ff. de iure dotali.* In controversiis vocant, nūm alimenta præstare maritus debeat uxorem quam sine dote duxit. Cui quæstioni ut respondetur, distinctio ne opus est. Si maritus libere duxit uxorem, nulla petita dote; sibi imputare debet quod dote careat. Interdum dos tacite promissa intelligitur, quando minimim uxor divos ell: tunc enim quamvis expresse dos non petatur, reapse intelligitur: quia dos comitatur uxorem, & maritus eam cogere potestur dotem sibi constituat; alioquin alimenta denegare licite valet. Si uxor divitiis careat, quamquam pater dives sit, non possunt detrahi alimenta; etiam si pater præbere dotem recuset. Postremum, si uxor constituat dotem solvere negligat, potest maritus alimenta denegare, donec solvat, si habeat unde solvat. Debitum tamen coniugale ob dotis de-

fectum negare nequit: quia redditio debiti ex vinculo matrimoniali oritur; alimenta vero toto respondent.

III. Quæst. II. *Adstringitur ne maritus alimenta præbere uxori, non soluta debita dote, ob obsequia ab eadem sibi præstata?* Resp. Opinio negans probabilior videtur. Siquidem quod uxor præstare marito debet, nempe obsequium ratione societatis coniugalis; & dorem ob vitam alendam. Solutio unius non supplet defectum alterius.

IV. Quæst. III. *Quando uxor a marito sine iusta causa recedit, exigere ne alimenta potest?* Resp. Negat communis opinio: quia vi fœderis coniugalis obsequi, & intersere marito debet. Porro qui non facit quod debet, non recipit quod oportet. *L. si ea C. de condi. t. inserit.* Secus vero dicendum, si maritus in causa fuerit cur recedisset. Causa iusta recessus esse potest nimia verberatio, secus moderata. Quare si uxor recederet a marito ob moderatam punitionem, alimenta frustra repeteret.

V. Quæst. IV. *Tenetur ne maritus alimenta præbere uxori adulteræ?* Resp. Multi distinguunt, aiuntque maritum non posse denegare alimenta uxori adulteræ in foro exteriori, donec iudicis sententia uxor adultera declarata sit; posse vero in foro interiori, quando certus esset esse eam adulteram; sicut in hoc casu a tori societate repellere eam potest. Et hæc videtur communior opinio. Uxor enim suo adulterio ius amittit ad dorem, & ad alimenta, quoties certo constat eisdem adulterum. Hæc tamen tali moderatione accipienda sunt, ut maritus, iure attento coniugii, id præstare valeat. Ceterum, inspecta caritatis lege, si uxor extrema fame laboraret cum periculo gravi pereundi; tunc, quemadmodum ceteri fideles, quoniam potiori titulo, maritus equidem tantum alimenta præbere deberet, quantum sat esset ad vitam sustentandam. Durantem vero lite fupral divorcio faciendam ob adulterium ad tribunal delatum, maritus alimenta, & expensas in foro exteriori solvere tenetur; secus in foro interiori: quia quantum ad privatam separationem iudex, & dominus maritus reputatur, deprehensa uxore in manifestum adulterium liciti et contrario uxor denegare debetium marito evidenter adulterio potest. Hæc tamen dicta sunt absque præiudicio eorum que sibi dicturi sumus de distinctione fori interni & externi. Quia hæc distinctio non adeo frequenter, ut non pauci Theologi existimant. Ob adulterii suspitionem suspendere nequit maritus alimenta, ut

K 2

pro-

propter oscula: quamvis sit graviter corripienda uxor; & nisi desistat, tunc alimenta tradenda sunt. Adiderim, spectandam esse oculorum, & amplectum conditionem. Nam si fornicator quis, aut amicitia gratia uxorem alterius osculatus fuerit; prima vice prudens dissimulatio, & correptio sufficet. At si oscula lasciva ex circumstantiis deprehensa fuerint; tunc alimenta denegare, & tori cohabitationem suspendere marito licitum erit. Quando autem uxor marito litem intendant, ut divortium obtineat ob adulterium ab eodem perpetratum; convenit penes omnes, uxori subministranda a marito alimenta, & expensas, ne ob harum defectum causa cadat, seque defendere nequeat.

V. Quæst. V. Maritus tenetur ne cum uxore cohabitare? Resp. Adfirmat omnes. Hæc quippe cohabitatio est unum ex precipuis matrimonii debitis, quod ut mutuo impleant coniuges, patrem, & matrem deserere debent. In hunc quippe finem institutum matrimonium est, ut coniuges sobolem generent. Ad hæc vero generationem necessaria est cohabitatio. Gravis culpa proinde est hæc cohabitatio suspensio, iusta causa sublata, ut colligitur ex Matth. v. Omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam machari. Hæc cohabitatio, non materialis in eadem domo, sed coniugaliter in eodem toro sit oportet.

VII. Causæ legitimæ ob quas suspendi cohabitatio licite valet, sunt sequentes. I. Gesto negotiorum familiarum. II. Exilium iudicis sententia prescriptum. III. Vitæ periculum. IV. Consensus mutuos ad continentiam servandam, remoto incontinentiæ periculo. V. Bellum Principis imperio susceptum. VI. Brevis peregrinatio: longam enim, sepugnante uxore, iuliciti neguit. Non tenetur secum in peregrinationem uxorem ducere, quia dedecet mulieres peregrinari.

VIII. Tandem, cum vir sit mulieris caput, & rector curare debet ut uxore christianæ professionis munia impleat, & præcepta legis tum divinæ, tum ecclesiasticæ exequatur. Peccant mariti, dum ieiunia Ecclesiæ servari ab uxore non sinit, veriti ne graciliores evadant, minusque apte ad reddendum debitum, aut venustatem dependant; quidquid in oppositum fabulentur iuniores Caluiste non pauci. Moderata quippe ieiunia ab Ecclesiâ prescripta nequaquam impediunt temperata matrimonii officia. Porro ob saturandam libidinem non sunt Ecclesiæ mandata negligenda. Quare, nisi adit peculiaris infirmitas,

vix evenire potest ut ob debitum reddendum sint negligenda ieiunia præcepta. Quid quod tempore ieiuniorum continentiam iuxta antiquam sanctamque disciplinam servare coniuges deberent?

CAPUT XI.

De obligatione uxoris erga maritum.

I. Honorem, & obedientiam debent maritis suis uxores. Lege naturali mulier subdita viro est; iure vero divino uxores honorare, ac revereri maritos, illique obedire tenentur. *Sub viro prosternite eris, & ipse dominabitur tui.* Genes. cap. III. & D. Paulus ad Coloss. III. *Mulieres subdite estote viris, sicut oportet, in Domino.* & alibi *Quæ autem nuptia est, cogitat quomodo placeat viro.* D. Petrus Epist. I. cap. III. *Similiter & mulieres subdite sint viris suis, ut & si qui non credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrifiant.* Modeste & christiane uxorum conversationi tantam vim D. Petrus tribuit, ut eam efficaciorem reputet ad emollienda maritorum corda quam ipsam Concionatorum eloquentiam. Vi contractus matrimonialis tenetur, nedum, ut femina, uxorem etiam ut uxor, viro obedire in iis quæ regimen familie spectant. Si in rebus gravioris momenti subditi detrectet, letaliter peccat; secus, si res leves sint.

II. Quæst. I. Peccat ne graviter mulier quæ marito precipitiis ut abstineat a canis, suspensivisque indumentis, & a moribus minus compositis, obedire renuit? Resp. Negat Leander disp. II. quæst. XII. dummodo abstinere contemptus & contumacia: quia, inquit, quamvis præceptum fit iustum, non tamen uxor tenetur illi obedire sub tanta culpa ob materie levitatem. Pro eadem opinione laudat *Narsarium, Syriam, & Trivulsum*. De more Leander laxiora defendit. In questione de peccato mortali semper præ oculis habenda D. Thomæ doctrinæ est, quod nimum alet, periculose plena definitio.

III. Peccare ergo dicimus uxorem, mariti prohibentis vana, superfluaque ornamenta, & impositos mores, mandato refragam. Quod opponunt, materiam huiusmodi levem esse, futile est. Neque adfirmari, neque negari hoc absolute potest, sed ex circumstantiarum varietate colligi debet. Contingere valet maritum talis esse moralitatis, severitatis, & superstitionis, ut honestum, & decentem ornatum uxori prohibere velit. Verum, cum mulieres ad vana prona nimium

sint, frequentius evenit ut eorundem ornamenta, & fuci, & vanitates gravem exhibent marito prohibendi materiam. Hinc frequentissime peccare uxores letaliter plenum est, dum maritis suis, qui hæc vetant, relinquant.

IV. Quæst. II. Quando non uxor in domo virginis marito se se opponere licite potest? Resp. Quoties accidit ut maritus mala perpetret, toties uxor contra mariti præceptum licite potest mala omnia pro viribus impedire, seque mandatis eiusdem opponere. Puta, si maritus bona prodigat in ludos, comestiones, aliaque illicita; si necessaria item pro alenda familia subministrare maritus recuset, tunc uxor potest clam accipere ea quæ revera requiruntur ad familiam regendam; & obistere ne maritus bona dilapidet. Cavendum tamen uxori est, ne maritum ad iram, ad blasphemias, ad rixas provocet. Peccare enim frequenter potest, si nimis sua loquacitate, turgoque animo dictis sese opponens mariti, illum iritet, & ad furorē concitet.

V. Quæst. III. Quæ obsequia præstare uxor marito debet? Resp. Quod uxor tenetur inservire marito, omnes fatentur: licet enim fit sociæ, est tamen quasi serva; argue adeo familie servitia exequi debet, ut condere cibos, domum verrere, pannos lavare, discissas vestes relarcire, & cetera id generis obsequia præstare. Potissimum vero ægrotanti marito singulari affectu assistere debet. Disputant in utramque partem Theologi, utrum uxor nobilis hæc vilia obsequia præstare debeat. Negant Salmanticenses tract. XXIV. cap. unic. punct. 3. §. 2. n. 56. Leander disp. II. q. XVI. Sanchez, Fagandez, Rosella, alique penes eoldem. Verum recentia ministeria haud sunt tam vilia, ut nobilem dedecent uxorem. An nobilitas turpis otii causa erit? An nihil agere nobilitatis privilegium est? Regere familiam & gubernare domum maritus, & uxor debent: ille ut dominus, hæc quasi serva: ille imperando, & quæ pro victu, & vestitu necessaria sunt, conquiro; ista inferiora ministeria exequendo. Maritus qui domus negotia servis peragenda committit, brevi familiam destruit. Uxor quæ famulibus domestica servitia remittit, muneri suo minime satisfacit. Utraque tamen opinio conciliari potest, si dixerimus, uxorem nobilem, divitemque munus suum implere, si servis invigilet, si curet ut res domestica conservetur, & ea omnia fiant a servis quæ in domo utilitatem conferunt; ipsam vero

Conc. Theol. Tom. IV.

honestiora ministeria obeat. Ætate hæc non sira uxores nobiles frequentissime peccant, quod otio distulant, quod rem domesticam prioribus negligant, ut vanitatibus, pompis, ludis, oblectamentis, theatris indulgeant. Quare increpare eas Confessorius debet; & nisi quæ sunt uxoris propria, status conditione spectata, exequi paratæ sint, ab altari arceantur. Sint a viribus servitii exemptæ: ideo ne otiose manus licite eidem erant? Qui non laborat, non manducet, inquit D. Gausus: hæcque peccati poena omnes Adæ filios afficit. Si nobilitas divitiis careat, ut nimirum servos conducere nequeat; fatentur omnes tunc uxorem aditringi servorum officia peragere.

VI. Quæst. IV. Peccat ne uxor, si cohabitare cum marito, illonque alio migrantem sequi renuat? Resp. Adfirmat omnes Theologi, tum ob redditionem debiti coniugaliter, tum ob obsequia marito præstanda. Maritum alio commigrantem sequi mulier aditringitur, ut habetur in cap. *Unaquæque* XIII. qu. II. *Unaquæque mulier sequatur virum suum, sive in vita, sive in morte.* Quod tamen verum habet, nisi pactum præcelleret ante matrimonium contractum, non mutandi domicilium. Nec enim adeo ratio cur pactum iustum considerari non debeat, quando plena libertate & consensione mutua initum fuerit. Quin occurrere urgentia momenta possunt ob quæ mulier iuste eiusmodi adiciat pactum. Si tamen necesse sit mutandi domicilium, in hoc casu gravis detrimentum pactum amittere vim obligandi, probabilis est, Puta, si marito calæ temperies sit minus salubris; si tale domicilium fit causa inimicitiarum, vel alterius scandali; si necessitas maioris emolumenti pro domus sustentatione, & alia id generis motiva occurrant; poterit certe maritus, nullo habito ad pactum respectu, alio transire: emque tunc comitari uxor tenebitur. Ob paræm rationem uxor non tenetur maritum sequi cum gravi suæ sanitatis detrimento; sicut nec debitum est reddere conjugale cum tanto onere aditringitur: & multo minus debet eum sequi, si adesse sit periculum peccandi. Quapropter maritum transeuntem ad regiones hæreticorum non debet sequi ob periculum amittendæ fidei.

VII. Quæst. V. Tenetur ne uxor sequi maritum uxorem, aut in exilium pullum? Resp. Vagum virum non tenetur sequi uxor, quæ ante matrimonium sciebat illum non vagari, aut saltem ignorabat. Maritum in exilium missum sequi mulier debet; quemadmodum

mutare domicilium, cogente necessitate, illam debere, dictum est. His vicissitudinibus sese subicit mulier, dum matrimonium contrahit: iure quippe talis coniunctionis colabitur cum marito debet. Quoties ergo necessitate aut exilii subeundi, aut vitæ alende, alio commigrare maritus cogitur, illum uxorem comitari debet.

VII. *Quæst. VI. Debet ne uxor bonis suis paraphernalibus maritum pauperem alere?* Resp. Probabilior sententia est, pauperem maritum alendum ab uxore bonis siue dotalibus, siue paraphernalibus abundante. Societas matrimonialis hoc debetum clare ostendit. Quid namque magis dissonum naturæ quam quod duo tam arcti mutui societatis vinculo iuncti, in necessitate sustentandæ vitæ reculent invicem se se iuvare?

IX. *Quæst. XII. Si maritus debita contraxerit, ut uxorem aleret, tenetur ne hæc, de fructu marito, bonis sua dotis debita eis modo solvere, ne creditores defraudentur?* Resp. Duplex est sententia. Prima adfirmat, si maritus tempore quo debita contraxit ad uxorem alendam, pauper erat: quia hoc tempore paupertatis maritus non tenebatur alere uxorem, sed uxor maritum. Ergo debita contracta hoc tempore cedunt in utilitatem uxoris; atque adeo hæc ex eis modo debitis facta est ditior. Secus dicendum, si maritus dives erat, ob contrariam rationem.

X. Secunda sententia negat. Hanc defendunt Salmanticenses tract. xxiv. cap. unic. punct. 3. n. 64. Quoniam, inquit, creditores, quibus Antonius (v. g.) ex pecuniis acceptis mutuo satisfecit, non teneatur illam pecuniam solvere mutantibus. Ergo similiter, quamvis maritus inops impenderit pecuniam mutuo acceptam in alendam uxorem, hæc non teneatur ex bonis propriis dictam solvere pecuniam. Idque confirmant ex eoquod, licet in marito inope suspensum debitum alendi uxorem ob impotentiam, non tamen penitus extinguitur. Accedit, maritum qui mutuo accepit pecunias ad alendam uxorem, verum ius acquisivisse, & eorumdem dominum factum fuisse. Ergo debitum personale est, & extinguitur morte debitoris; nec ad alios transmittitur. Hæc, & nonnulla alia que in idem recidunt, ad huius sententiæ confirmationem adducunt: & pro eadem citant *Societas Molinam, Trullenchum, Bonaciam, & alios.*

XI. Prior sententia mihi videtur probabilior, & lumini naturali conformior. Dictum est questione precedenti, inopem maritum alendum esse ab uxore. Si paupertas, faten-

tibus Salmanticensibus, suspendit debitum, liber maritus evadit ab alenda uxore; quin uxor ratione vinculi coniugalis teneatur maritum alere, paupertate premente. At reviviscit in marito debitum, quoties pecunias accipit vel ipso paupertatis tempore. Quæro, an, si maritus furaretur pecunias expendendas in uxoris alimenta, teneatur uxor dives, dictorum facta, restituere præfatas pecunias furto sublatas? Non puto, eos hoc iniciari. Porro, cum maritus inops pecunias mutuo accipit, sine ad restitutionem impotentie conficiat, revera decipit mutantem, & reapseratur. Pecunias ergo iniuste acquisitis alitur uxor, quæ bonis abundat. Quæ igitur ratione exempta erit ne id restituat in quo facta est ditior? Si iure societatis matrimonialis uxor teneatur maritum alere in casu necessitatis; prolebo peccat, dum negligens talem obligationem, cogit maritum mutuo accipere pecunias, quibus illa ipsa cum marito alatur. Dilectio debiti suspensa, & non extincti, debi reviviscit, præsentis questionis applicata, subillis quædam speculatio mihi videtur: quoniam non reviviscit in marito debitum decipiendi mutuatorem mediis pecuniis furto sublati. Pecunias autem mutuo acceptæ tempore paupertatis, cum manifesta cognitione impotentia ad eas restituendas, quasi furti rationem induunt. Cetera momenta quæ afferuntur pro solvenda opinione, tamen non sunt, ut in his solvendis diutius immoremur.

CAPUT XII.

De mutua fratrum, & sororum obligationibus.

I. **F**ratres sororesque debere se mutuo affectu, ut omnes homines, sed peculiariter dilectione ob arctum sanguinis vinculum, extra omnem dubitationis aleam veritatem. Quare, si sese verberent, aut contumelias intendant, non modo contra caritatem, verum etiam contra pietatem delinquant: quæ circumstantia est necessario in confessione exprimenda.

II. *Quæst. I. Tenetur ne fratrem fratrem alere?* Resp. De extrema necessitate sermo non aditur: quoniam omnes homines tunc se mutuo adjuvare debent, ut suo loco dictum est. Loquimur in gravi necessitate. Communis iuriconfultorum, atque Theologorum sententia est, teneri fratrem proletere fratri, ut decenter vivat; & mutuo magis forori, qui etiam congruentem dotem subministrare debet.

Id.

Idque statutum est leg. Cum plures, §. Cam tutor, ff. de admitt. tutor. & leg. Non enim, C. de admitt. tutor. Et ex eo confirmatur quod fratri in hereditate succedat ab intestato. Ius autem succedendi in hereditate comparatur iuri præbendi alimentæ.

III. Hæc sententia communis est, si sermo sit de fratribus & sororibus ex eodem patre & matre genitis: immo etiam de fratribus ex eodem patre, iametsi ex diversa matre ortis: quoniam illi in iure primis æquivalent, ut ex cit. leg. Cum plures constat. Si porro fratres sint uterini tantum, nempe ex eodem matre, sed ex diverso patre; tunc debent se mutuo alere, necessitate gravi urgente, & frater teneatur utique alere sororem uterinam, & secus dotare: quoniam his non competit querela de inofficioso testamento, uti ex Molina advertunt Salmanticenses nu. 69. & colligitur ex leg. Cum plures. Si tamen frater heres sit matris, tunc teneatur: quoniam tunc hereditas descendit cum opere dotandi sororem uterinam. Probabilior opinio hoc debitum extendit etiam ad filios ex fratre, aut sorore natos, quando tanta hi premuntur necessitate, ut nequeant decenter vivere, neque victum sibi propria industria comparare.

IV. *Quæst. II. Clericus licite ne potest ex sui beneficii fructibus alimenta fratri, aut sorori præbere, & etiam dotem?* Resp. De alimentis nulla est difficultas, quando fratres reapse pauperes sint. Fructus enim beneficii in pauperes erogandi sunt. In pauperibus autem iuvandis hic ordo servandus est, ut proximior beneficii proleptatur, quemadmodum alibi diximus. Cavendum solum ne sub larva paupertatis avaritia latitet, & carnalis affectus dandi, vel ad meliorem sortem extollendi consanguineos. Vix paupertas requiritur, ut Beneficiarius possit sacros redditus consanguineis donare. Similiter dotare sororem pauperem Clericus beneficiarius poterit caratione qua in alias pauperes puellas dotandas potest redditus beneficii impendere.

V. Disputant Theologi, utrum Clericus beneficiarius non solum possit, sed etiam teneatur sororem dotare ex redditibus beneficii. Negant communiter Auctores, quorum sententiam referunt, probantque Salmanticenses tract. xxiv. cap. unic. punct. 4. n. 73. quia, inquit, præceptum elemosinæ non obligat erga eam necessitatis. Alii adfirmant, non est in subditum alimentorum. Quare, si alimenta prelare teneatur Clericus præfatus, eadem ratione adstringitur etiam dotem conferre,

XI. Utraque sententia conciliari potest. Aut Clericus habet revera superfluos redditus ecclesiasticos in pauperes erogandos, aut fecus. Si secundum, diliputo evanescit. Si primum, teneatur eam dotare; dummodo revera dotem indigeat. Quoniam tunc duo præcepta urgent: primum elemosinæ erogandæ; alterum erogandi elemosinam proximioribus, seu consanguineis pauperibus. Ergo, si soror vere pauper sit, eam centies pauperibus præferre debet. Hanc sententiam defendit etiam Leander disp. 11. q. x. & est probabilior, mihi quæ vera. Hanc doctrinam extendunt multi etiam ad sorores spurias. Quia, inquit, si licet Clerico dotare filias spurias, multo magis poterit similes dotem conferre sororibus pariter spuris. Ad auctoritatem S. Pii V. qui iura constitutionis, cuius initium est, *Que ordines ecclesiasticos*, prohibere id videtur, respondent, sanctum Pontificem abrogasse dumtaxat quædam privilegia quibus facultas Clericis beneficiatis concedebatur testandi, & donandi bona redditum ecclesiasticorum; minime vero vetuisse ne ius naturæ impleatur propiciendis filiis, aut sororibus, si vere legitimis, sive spuris. Quod dictum est de fratribus, extendendum iterum ad sorores est. Soror enim dives alere, & dotare aliam sororem inopem debet.

VII. *Quæst. III. Quam obligationem habent fratres in bonorum partitione?* Resp. Teneatur fratres omnia bona in communem acceruum conferre, si cum aliis portionem habere velint, nisi exceptis quæ aliquo peculiari iure, siue donationis paterna, siue alio iure titulo frater aliquis ut propria possidet. Verum de hoc ex instituto alibi agetur.

VIII. *Quæst. IV. Donatio facta a patre titulo patrimonii pro sacris ordinibus suscipiendis, debet ne in collationem, seu in acceruum communem afferri, si ceteri fratres legitima defraudentur?* Respond. Negat prima sententia, eo quod Tridentinum Concilium veteri patrimonii etiam modo alienationem, in consilio Episcopo sibi xxvi. de reformac. cap. 11. In hoc autem casu Clericus alienaret suum patrimonium. Tum etiam quia quæ a patre donatur filio pro militia exercenda, non sunt in communem cumulum addenda. Ergo neque illa quæ a patre filio donantur titulo militie spiritualis.

IX. Secunda, & probabilior sententia adfirmat: quoniam, quando patrimonium excedit legitimam portionem, pater dominum non habet cum excessum libere donandi; & si donet, lædit ius aliorum fratrum, illorum

portionem diminuendo. Porro quod cum aliorum damno, & detrimento fit, iure nature vetitum est. Concilium vetat alienari patrimonium iulle, non iniuste alienatum. Paritas militie terrene firmat sententiam soltam. Nam, si bona hoc titulo donata excedant legitimum debitum cum detrimento fratrum; tunc, si conflant, in acervum conserenda sunt; si sint consumpta, impotentia exculat. Plura alia que ad hanc pertinent materiam, suo loco sulus tractabuntur.

CAPUT XIII.

De honore quo colli debent ecclesiastici viri a laicis, & de officio Ecclesiastico in subditos.

I. N Omne patrum veniunt potissimum parentes spirituales, quales sunt Pastores animarum, Pralati, Episcopi, & Sacerdotes omnes, qui sacralia pro animabus Deo offerunt. Scribit enim D. Paulus ad Corin. I. cap. IV. Non ut confundam vos, hac scribo; sed ut filios meos carissimos moneo. Nam si decem millia pedagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo Iesu per Evangelium ego vos genui. Tenentur ergo fideles honore, & revereri Sacerdotes, ac potissimum Pastores, ut filii parentes suos spirituales. Debet eis obedientiam prelarare in his que muneris eorum sunt. Pastoribus ministrare necessaria debent, eoque ab oppuginatoribus defendere.

II. Nec vulgaris excusatio, quod aliqui Sacerdotes, & Pastores mali sint, a debito honore, & reverentia fideles subditos eximit: quia ob eorum dignitatem & gradum, quem malis actionibus non amittunt, sunt honorandi. Christus Dominus, inquit S. Cyprianus episc. ad Rogatianum Episcopum, uque ad passionis diem servavit honorem Pontificibus, & Sacerdotibus, quamvis illi nec timorem Dei, nec agnitivem Christi servassent. Nam cum leprosum emundasset, dixit illi: Vade, & monstra te Sacerdoti, & offer donum. Munitate ea qua, non quocumque esse humiles docuit, Sacerdotem appellabat. Item sub iclu passionis, cum alapam accepisset, & ei diceretur, Sacerdotem appellabat. Nil ille contumeliose locutus in se personam Pontificis, sed magis innocentiam suam tuitus est, dicens: Simile locutus sum, exprobra de malo; si autem bene, quid me cedat?

III. Peroportuna sunt que scribit S. Augustinus episc. lxxvii. alias cxxvii. ad Clerum & Episcopum Hipponensem. Ad quid

aliud sedent isti, & quid aliud captant, nisi ut, cum quisquis Episcopus, vel Clericus, vel Monachus, vel Sanctimonialis ceciderit, omnes tales esse credunt, iactent, contendant, sed non omnes posse manifestari? Et tamen etiam ipsi, cum aliqua maritata inveniant adultera, nec prostrant uxores suas, nec acculant matres suas. Cum autem de aliquibus qui sanctum nomen presbiterii, aliquid erimunt, vel falsi senerit, vel veri patuerit, instant, fatagunt, ambiunt, ut de omnibus hoc credatur. Hos ergo, de nostris doloribus suavitatem sua male lingue captantes, facile est ut illis canibus comparemus, si forte in malo intelligendi sunt, qui lingebant vulnere pauperis illius qui ante iannam dicitis iacebat, & apuque veniret ad requiem sinus Abraha, laboriosa, & indigna omnia tolerabat.

IV. Exemplum magni & piissimi Imperatoris Constantini laicos omnes deberet maximo ad honorem reverentiamque erga Deum ministros excitare. Siquidem, cum ad ipsum allati libelli fuissent in Concilio Niceno adversus Sacerdotes catholicos, eisdem comburi iussit inquit: Deus vos constituit Sacerdotes, & potestatem dedit de nobis quoque iudicandi: & ideo nos a vobis recte iudicamus. Nos autem non potestis ab hominibus iudicari. Quapropter Dei solius inter eos expectate iudicium, & vestra iurgia, quacumque sunt, ad illud divinum serventur examen. Vos enim nobis a Deo dati estis dii: & convenientis non est ut homines iudicent deos; sed ille solus de quo dictum est: Deus sedit in synagoga deorum: in medio autem deos diiudicat. Rufinus Lib. I. hist. eccl. cap. 1.

V. Pastorum erga oves ipsi conceditas officia plurima sunt. Potissimum est oves pacifere, ut docet ipse Christus Dominus Ioannis xxi. Simon iohannis amas me? Pafce oves meas. Clarius hac munia exprimit Apostolus I. ad Timoth. IV. Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate. Innumera sunt que Deus Prophetarum ore Pastoribus commendat. Nam per Ezechielem cap. xxxiii. hac precipit. Fili hominis speculatorum dedit de domui Israel. Audiens ergo ex ore meo sermonem, annuntiabis eis ex me. Si me dicente ad impium: Impie morte morieris; non facies locutus, ut se cuffedat impius a via sua; ipse impius in iniquitate sua morietur; sequuntur autem eius de manu tua requiem. Si autem annuntiant te ad impium, ut a via sua convertatur, non fuerit concessa a via sua; ipse in iniquitate sua morietur. Porro tu

an-

animam tuam liberasti. Pastoribus vero qui munia sua obire negligunt, hac minatur Deus: per Iaiam cap. lvi. Speculatores eius ceci erunt, & perent: si in errore sum (inquit ovis) si in interitu, canes muti non valentes latrare, videntes terna, dormientes; & amantes Ionia Ipsi Pastores ignoraverunt intelligitiam. Omnes in viam suam declinaverunt: nunguisque ad aravitiam suam, a summo usque ad novissimum. Et laudatus Ezechiel cap. xxxiv. in similes Pastores hac affatur: *Ve pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos. Nonne greges a pastoribus pascebuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini; & quod crassum erat occidebatis: gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit, non consolidastis; & quod aegrotum, non sanastis; quod contractum est, non alligastis; & quod abiectum est, non reduxistis; & quod perierat, non quasistis: sed cum auferat imperabatis eis, & cum potentia. Et disperse sunt oves mee, eo quod non esset Pastor; & facta sunt in devoracionem omnium bestiarum agri Propterea Pastores audite verbum Domini. Hac dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse super Pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare faciam eos, ut vltra non pascant gregem, nec pascant amplius Pastores semetipsos: & iterabo gregem meum de ore eorum, & non erit vltra eis in escam.*

VI. Non minori fervore D. Paulus enumerat, inculcatque Pastoribus omnibus gregis custodiam. Consolari afflictos precibus, sanare aegrotos, ignorantes instrere, superbi reprimere. Prædica verbum, infra oportune importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac Evangeliste, ministerium tuum imple. I. Timoth. IV. Admonet Titum cap. I. Episcopum optimum esse eum qui amplectitur sanam doctrinam, & fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere. Item ad Timoth. II. cap. II. Sollicita cura te ipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis. Additque, hoc verbum veritatis esse verbum Dei, seu Scripturam sanctam. Omnis veritas derivatus inspirata utilis est ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia. Sollicitudinem, labores, & conatus Pastorum in querendis ovibus lucrandisque optime describit Augustinus serm. xlvii. de Pass. VII. Et contumaces sunt oves, quia queruntur errantes, alienas se a nobis dicunt errore sua & perditione sua. Quid vultis?

Quid nos queritis? Quasi non ipsa causa sit quare eas velimus, & quare querimus, quia errant, & perent: si in errore sum (inquit ovis) si in interitu, canes muti non valentes latrare, videntes terna, dormientes; & amantes Ionia Ipsi Pastores ignoraverunt intelligitiam. Omnes in viam suam declinaverunt: nunguisque ad aravitiam suam, a summo usque ad novissimum. Et laudatus Ezechiel cap. xxxiv. in similes Pastores hac affatur: *Ve pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos. Nonne greges a pastoribus pascebuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini; & quod crassum erat occidebatis: gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit, non consolidastis; & quod aegrotum, non sanastis; quod contractum est, non alligastis; & quod abiectum est, non reduxistis; & quod perierat, non quasistis: sed cum auferat imperabatis eis, & cum potentia. Et disperse sunt oves mee, eo quod non esset Pastor; & facta sunt in devoracionem omnium bestiarum agri Propterea Pastores audite verbum Domini. Hac dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse super Pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare faciam eos, ut vltra non pascant gregem, nec pascant amplius Pastores semetipsos: & iterabo gregem meum de ore eorum, & non erit vltra eis in escam.*

CAPUT XIV.

De officis Principum, & magistratum erga subditos, & de istorum erga illos obedientia, & cultu.

I. Officium Principum erga subditos eo potissimum spectat ut illi pacem, tranquillitatem, bonum commune faciant, promoventque. Subditorum debent mores ad leges institui, & sequitur reformare. Quare Reges Plures sic alloquitur supremas Potestates: Et nunc Reges intelligite, quidnam quod iudicatis terram. Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam, non quando irascatur Dominus, & pereratis de via iusta. Psalm. II. D. Augustinus Lib. V. de Civ. Dei cap. xxv. longo sermone describit superamur Potestatem in subditos munit: inquit enim: Neque aut christianos quosdam Imperatores ideo felices dicimus, quia vel dicitus imperant, vel imperantes filios morte placida reliquerunt. Sed felices eos dicimus, si iuste imperant, & si inter linguas sublimiter honorantur, & obsequia nimis humiliter salutationum non extolluntur, sed homines esse meminerint: si suam potestatem ad Dei cultum maxime dilatandum, maiestatis esse famulam faciunt; si Deum timent, diligunt, colunt; si filios amant illud regnum, ubi non timeat habere consens-

tes;

tes; si rapidus vindicant, facile ignoscunt; si eandem vindictam pro necessitate regenda, tuendaque Republice, non pro sativando inimicitarum oditis exerunt; si eandem veniam non ad impunitatem iniquitatis, sed ad spem correctionis; si quod asperse plerumque coguntur decernere, misericordia lenitate, beneficiorum largitate compensant; si luxuria tantis est castigatio, quanto possit esse liberio; si malum cupiditatis pravis quam quibuslibet gentibus imperare, & si hec omnia faciunt, non propter ardorem inanis gloriae, sed propter caritatem felicitatis aeternae; si pro suis peccatis, humilitatis, & miserationis, & orationis sacrificium Deo suo vero immolare non negligunt. Tales christiani Imperatores dicimus esse felices interim spe, postea re ipsa futuros, cum id quod expectamus, advenierit.

II. Subdit idem Augustinus officium Regis esse, bona quae in communem subditorum utilitatem cedunt, praecipere, & mala quae huic communi tranquillitati officunt, prohibere iudis legibus. Quia homo est (inquit epist. cxxxv. alias l.) et servit vincto fideliter: quia vero etiam Rex est, servit leges iusta praecipientes, & contraria prohibentes, conveniunt rigore sanciendo; sicut servit Ezechias lucas & templa idolorum, & illa excessa quae contra precepta Dei fuerant constructa, destruendo; sicut servit Iudas, talia & ipse faciendo; sicut servit Rex Nivitarum, universam civitatem ad placandum Dominum compellendo; sicut servit Darius, idolum frangendum in potestate Danielis ducio; sicut servit Nabuchodonosor, omnes in regno suo positos a blasphemando Deo legi terribili prohibendo. In hoc ergo servit Domino Reges, in quantum sunt Reges, cum ea faciunt ad servendum illi quae non possunt facere nisi Reges.

III. Officium Principum est non modo temporaria Republicae promovere ut dominos; verum etiam Ecclesiam, eiusque iura, & regimen tueri, defendere, invare, ut praesertim piissimi Principes, Constantinus, Theodosius, Carolus Magnus, Ludovicus Pius, alicuius Imperatores, & Reges sanctitate praesantes. Ecclesiae res & iura protegere, ac defendere debent ut Dei ministri, ut advocati, & defensores strenui non dominia eamdem Ecclesiarum invadere, atque regimen sibi appropriare. Advertit P. Natalis Alexander Lib. II. Theol. dogm. art. 2. §. 3. iudicium causarum ecclesiasticarum, quae potissimum fidei controversas, sacramentorum administrationem, sacros Ritus, disci-

plinam sacram spectant, nullo modo ad Principes laicos pertinere. Quare infert, gravis peccati reos esse, dum ad thronum manum admovent, & sacram arcam contingere audent, causarum videlicet cognitionem sibi usurpantes, & sacerdotum munia assumentes. Exempla allegat Core, Dathan, Abiron, aliorumque, qui thus Domino adolere ausi sunt, tametsi non essent de genere Aaron: & idcirco severissimas luere poenas. Sic & Orza, qui ad arcam Domini manum extendit, repentina morte percussus fuit. Innumeri alii sunt Reges, & Principes, qui gravissima supplicia sunt perpessi, quia profanas manus ad lacra Ecclesiae iura, & officia extendere voluerunt.

IV. Alterum Principum munus est, iustitiam administrare, vicia, populoque, veluti communes parentes, tueri, civiles causas ad sua tribunalia delatas diligenter examinare, & cognoscere, nullo habito personarum respectu. Opportuna sunt quae leguntur Job c. xxxix. Quando procedebam ad portam civitatis (in portis civitatum tum iudicia habebantur) & in platea, parabant cathedram mihi. ... Auris auditis castigabat me, & oculus videbat testimonium reddebat mihi: eo quod liberos pauperum vescebam, & pupillum cui non esset adiutor. Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduae consolatus sum. Iustitia indatus sum, & vestri me, sicut vestimento, & diademate, iudicia meo. Oculis sui ceco, & pes claudo. Pater eram pauperum: & causam, quam nesciebam, diligentissime investigabam. Conturbabam melas iniqui, & de dentibus illius asserere predam. Plurima id genus legi possunt Proverbiorum cap. xx. & xxxix. item Sapientiae cap. i. & vi. Gravis peccati propterea rei sunt qui scientia, prudentia, & sufficienti acie destituit, adeoque ad cognoscendas, & diiudicandas causas inepti, iudicis munus assumunt: neque in tali statu possunt absolvi, nisi abdicent fe huiusmodi officio.

V. Quaest. I. Peccant ne Reges, & Principes qui munia, & officia secularia dicuntur? Resp. Disputant in utramque partem Theologi. Admittunt plures: quoniam officia etiam secularia debentur dignoibus, ratione iustitiae distribuentis. Praeterea officiorum venalitas, maxime iurisdictionum habentium, origo est plurimum malorum: hinc enim latrocinia, iudiciorum venditio, oppressiones, & incommoda plurima sequuntur.

XI. Negat secunda lententia, quae de-

fendere videtur D. Th. opus. xxi. ad Duciſſam Brabantia. Quia querebatur de balivis, & officialibus vestris, si liceat eis officia vendere, vel mutuo ab eis recipere aliquid certum, donec tantum recipiant ex officis. Ad quod addendum videtur, quod questio ista duas difficultates habere videtur: quarum prima est de officiorum venditione, quae quidem considerandum videtur, quod Apostolus dicit, quod multa licent quae non expediunt. Cum autem balivis officialibus vestris nihil committatis, nisi temporalis officii potestatis, non video quare huiusmodi officia non liceat vobis vendere, dummodo talibus venditis de quibus postquam praesenti quod sius utiles ad talia officia exercenda, & non tanto pretio vendantur officia, quod recuperari non possit sine gravamine vestrorum subditorum.

Sed tamen talis venditio expediens non videtur. Primo quidem quia contingit frequenter quod illi qui essent magis idonei ad huiusmodi officia exercenda, sunt pauperes, ut emere non possint; & si etiam sunt divites illi qui meliores sunt, talia officia non ambiunt, nec inibant ad lucra ex officio acquirenda. Sequitur igitur quod ut plurimum illi officia in terra vestra suscipiant qui sunt peiores, ambitiosi, & pecunia amatores; quos etiam probabile est subditos vestros opprimere, & vestra etiam commoda non sic fideliter procurare. Unde magis videtur expediens ut bonos homines, & idoneos ad suscipiendum vestra officia eligatis, quos etiam invitatos, si necesse fuerit, compellatis: quia per eorum bonitatem, & industriam maiora accrescent vobis, & subditis vestris, quam de predicta officiorum venditione acquirere valeatis. Et hoc consilium dedit Moyses eius cognatus. Provide tibi de omni plebe viros sapientes, & timentes Deum, in quibus sit caritas, & qui oderint avaritiam; & constiterit ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios; & decanos qui iudicent populum omni tempore. Duo in recentia doctrina distinguuntur. Officiorum absolute venditio licita adestur, si officia absolute spectentur: quoniam sub hoc aspectu non aliud praesertim praeter temporalis potestatis exercitium: propterea esse valent venditionis subiectum. Ceterum, si officiorum venditio reipia consideretur omnibus induta conditionibus, plurimum est causa malorum. Quid si haec officia plus offerentibus conferrentur? Tum qui abundantem pecuniam, non qui iudicio, prudentia, & integritate praediti essent, eadem officia asequerentur. Isti vero deinde, ut solum pretium recuperent; iu-

stium vendunt, viduarum, pupillorum, & pauperum facultates expliant, aliorumque variis modis opprimunt, & expliant.

VII. Quare illi ipsi Theologi qui licitam officiorum venditionem defendunt, plures conditiones requirunt. Prima est, ut vendantur officia haec personis dignis, immo, quantum fieri potest, dignioribus. Secunda, ut venditio necessaria sit bono publico. Tertia, ut fiat pretio moderato. Quarta, ut vendens habeat legitimum potestatem. Ceterum communis sententia est, in praxi difficile contingere posse ut haec venditio licita sit eo indicata mala quae reapse consequuntur.

VIII. Ego distinguere dum dignitatum, seu officiorum genera: alterum quod est mere executionis; alterum quod iudicium secum defert. Existimarem officia quae nihil iurisdictionis, & iudicii admixtura habent, licite vendi posse: quoniam in his nullum est iniustitiae, oppressionum, acceptationis personarum periculum. Negarem vero de officis quae adiunctam habent iurisdictionem, & administrandae iustitiae onus: quia huiusmodi officia vendita adeo iustitiae avaritiae, rapinis, corruptionis, pauperum, & pupillorum expulsiionibus annexa, ut vix ab his malis in praxi separantur. Ad haec obunda munia viri proferantur. Ad haec obunda munia viri proferantur, docti, & integri diligendi sunt. Alioquin sapientia potestates omnium flagitiorum quae venditionem consequuntur, poenas dant.

IX. PP. Salmanticenses tract. xxiv. cap. unic. punct. 6. §. 1. hanc versant controversiam, nulla distinctione facta, & sustinent, praesata officia vendi posse, quamquam & ipsi fateantur, id non expedire ob rationes allatas. Venalitati tamen valde favent, argumentaque contraria solvere nituntur. Dicunt enim n. 101. quod, si ministri in iudicium vendunt, ex illorum malitia oritur. Verum, ut vel ipsi concedunt, Principum est in subditorum regimine spectare id quod communiter accidit. D. Thomas, ut alibi animadvertimus, ex ipso Platone docet, de medio tollendam esse legem illam quae, quamvis absolute in se spectata bona sit, re tamen plura inducit incommoda. Et haec est communis doctrina. Idcirco iubent & ipsi Salmanticenses, nullo modo licitam esse officiorum venditionem, quando ut plurimum eveniret recentia mala. Hinc ego infero re ipsa nunquam licite in praxi vendi haec officia: quia supra natura, spectatis omnibus, haec mala sequuntur. Et hanc nostram sententiam docent commagister graviores Theologi, Dominicus Soto Lib. III.

III. *De inst. g. vi. art. 5. conclus. 1. & 2. Bannez 2. 2. qu. LXIII. art. 6. dub. 6. conclus. 2. & 3. Prado Tom. II. c. XIX. g. 11. §. 2. n. 16. Tapia Tom. II. Lib. VI. g. vi. artic. 2. Valquez opusc. mor. tract. de Benef. c. 11. §. 3. Caietanus verb. Officior. venalitas, Lellus Lib. II. cap. XXXII. dub. 4. n. 325. & plures alii a Salmanticensibus laudati.*

X. Quæst. II. *Sunt ne secularia officia dignioribus conferenda?* Resp. In inferiori quæstione sermo nobis fuit de officis quæ propria sunt ipsorum Principum, seu Republicæ, & supremæ Potestatis: in præsens officia illa ad examen veniunt quæ subditis conferenda sunt vi iustitiæ distribuentis, tamquam præmia simul, & ministeria ab illis exerecenda.

XI. Convenit penes omnes, eligentes indignos peccare mortaliter, quia maximum damnium inferunt Republicæ. Dignum eligendum esse, nemo est qui ambigat. Disputandum vero, si ne eligendus dignior; an satis sit eligere dignum, digniore neglecto. Præmia sententia defendit, satis esse eligere dignum, nullo ad digniorem habito respectu: eo quod hæc officia non sunt instituta tamquam ministrorum præmia, sed in bonum Republicæ, suntque eiusdem Principatus propria.

XII. Opposita probabilius, mihi que vera, sententia digniorem eligendum docet ad ministeria Republicæ, puta ad regendas civitates, provincias, regna, & alia officia, seu dignitates inferiores. Quoniam hæc officia sunt instituta & in optimum Republicæ regimen, & in præmia subditorum. Sunt enim & honorifica, & utilia. Porro bona communia Principatus dignioribus tribuenda sunt, ut ipsa nature ratio dicitur, præscribitque. Principes, Reges, Republicæ, & supremæ Potestates omnes iure naturali, & iustitiæ tenentur promovere scientiam, & virtutem, pacem, & felicitatem subditorum. Hunc vero finem vere assequi hæud possunt, nisi digniores ministros eligant. Cum enim nullus homo sit numeris omnibus præditus ad gubernandum humanum genus; sed cuiusque capacitas, & aptitudo inferior semper sit ad tantum munus cumulatissime implendum: parum curaret Republicæ felicitatem, seu non intenderet finem proprium supremæ Potestatis, si mediis validioribus contemptis, minus apta seligeret. Regnorum, Principatum, & Rerumpublicarum decreta, & iacturæ ex ineptis ministris proficiuntur. Accedit supremas Potestates non poltere ab-

soluto, arbitrario dominio in Principatu, seu Regno dirigendo; sed hæc conditione stravit, ut videlicet in communem Republicæ utilitatem, & commodum omnia administrarent, procurarent, ac disponant. Hanc sententiam defendit Dominicus Soto Lib. III. *de instit. qu. vi. art. 4. Salonius 2. 2. qu. LXIII. art. 2. contr. g. Bannez 2. 2. g. LXIII. art. 2. dub. 6. concl. 1. Lellus Lib. II. cap. XXXII. dub. 3. Salmanticensis tract. XXIV. cap. unic. punct. 6. §. 2. n. 104. & alii penes ipsos.*

XIII. Prioris sententiæ fundamenta nulla sunt. Siquidem principum cum instituti officia illa, necesse est officia propria esse Principum, & non communia, saltem omnino est. Sunt enim instituta primum in bonum commune Republicæ, deinde in premium civium de Republica optime meritorum. Quod reponunt, posse dicitur officia a Principe vendi, atque adeo ad libitum illis conferri quibus Principes maverit, saltem pariter est. Quamvis enim vendere Principes valeat quædam officia que meræ executionis sunt, quæque propria sunt ipsius Principis ministeria; tamen que iurisdictionem annexam habent, vendere nequaquam potest, ut supra probatum est. Et idem ipsi Theologi qui venditionem officiorum licitam absolute defendunt, addunt requiri ut venditio utilis sit, & necessaria bono communi Republicæ. Hoc autem nunquam accidit in venditione officiorum de quibus nunc sermo est.

XIV. Subditorum erga Principes, supremæque Potestates officia sunt reverentia, honor, & obedientia. Obvia sunt divina testimonia que id evincunt. D. Petrus Epist. I. cap. II. *Subiiciti igitur estote omni humane creature propter Deum; sive Regi, quasi præcellenti; sive ducibus, tamquam ab eo missis... Deum timeat, Regem honorificate.* Et S. Paulus Epist. ad Heb. cap. XIII. *Obedite potestati vestris, & subiicite eis.* Item Epist. ad Titum c. III. *Admore illos Principibus, & Potestatibus subditos esse, dicto obedire.* Hæc obedientia, hincque honor non exteriori tantum obsequio nititur; sed obligationem præterea importat, redditus, tributa, vectigalia ad Regis, & Principatus, seu Republicæ conservationem necessaria, solvendi, ut idem S. Paulus admonet Epist. ad Rom. cap. XIII. *Reddite omnibus debita; cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.* Obedire quoque tenentur subditi Principibus, ipsos ad bella necessaria, & iusta mittentibus. Neque ab obedientia, honore, & reverentia

ex-

excusantur subditi, quod improbi sint, & fœdelli eorum Principes. Dicit enim D. Petrus Epist. I. cap. II. *Servi subditi estote in omni timore dominus, non tantum bonis, & modestis, sed etiam discalpis.* In Principibus, que præcipiunt, spectanda sunt. Si iusta præscribunt, & utilia bono communi Republicæ, parendum est ipsis, sive boni sint, sive mali: quoniam illorum bonitas, aut malitia tunc illorum personas afficit, nec communitati nocet. Hæc autem obedientia necessaria est ad publicam tranquillitatem. Ordo rerum non modo in naturalibus causis, verum etiam in civili regimine necessarius est. Talis autem est rerum ordo, ut infimi superioribus, superiores supremis obtemperent. Ordinem hunc non aufert, sed firmat lex evangelica, ut scite Anglicus docet 2. 2. q. civ. art. 6. *Fides Christi est iustitia principum, & causa, secundum illum Rom. III. Iustitia Dei per fidem Iesu Christi.* Et ideo per fidem Iesu Christi non tollitur ordo iustitiæ, sed magis firmatur. Ordo autem iustitiæ requirit ut inferiores suis superioribus obediant: aliter enim non posset humanarum rerum status conservari. Et ideo per fidem Christi non excusantur fideles quin Principibus secularibus obedire teneantur.

CAPUT XV.

De servorum erga dominos obligatione.

I. Primum omnium varia servitutis genera distinguenda. Triplex est servitus iuxta commune Doctorum placitum, naturalis, legalis, conductitia. Naturalis ea est qua voluntaria deditioe imbecilliores ignobilioresque subicuntur nobilioribus, atque fortioribus viris, ut ab his gubernentur, & regantur, illique obedientiam, & famulatum spondent, rependantque. Legalis, seu civilis ea est que legibus intrducta est, & qua homines subicuntur dominis in eorum utilitatem, & commodum. Conductitia est ea qua homines conducuntur ad certas operas faciendas. Prima servitus nullum ius in personam, aut actiones importat. Secunda e contrario tum in personam, tum in actiones iure portat. Tertia nullum astrict ius in personam, sed in operas tantum, & functiones qualdam exhibendas.

II. Servitus legalis multiplici titulo inventa est. Primo iure gentium ad temperandum belli furorem. Iure liquidem belli hostes occidi possunt. Porro, ut hominum vitæ, quoad fieri posset, consuleretur, cautum est ut ho-

mines bello capti servarentur ad vitam, sed victori subiecti manerent. Primus ergo titulus quod hæc servitus contrahi potest, est ius belli, secundus venditio, tertio nativitas, quartus crimen.

III. Qui iusto bello capiuntur, sunt servi: cum enim deberent occidi, mors in servitutum commutatur. Licita est hæc servitus, ut ex pluribus Scripturæ sanctæ documentis patet. D. Paulus I. ad Timoth. cap. VI. *Quicumque sunt sub iugo servi, dominos suos omni honore dignos arbitrentur, non nomen Domini, & doctrina blasphemetur.* Similia habet I. ad Corin. VI. ad Coloss. III. & alibi. Quod etiam colligitur ex cap. Si quis servum XVII. quæst. IV. Igitur qui iusto bello capiuntur, iure gentium servi sunt, ut patet ex Transiugam II. de acquirend. rer. dom. §. Item ea, ubi hæc habentur: *Quæ ab hostibus capiuntur, iure gentium nostræ sunt, alio aut liberi homines in servitutem nostram redigantur.* Secus, si bellum sit iniustum. Si vero bellum ambiguum fuerit, aggressores servi sunt, si capiuntur; secus qui se defendunt. Si tamen constaret postea belli iustitiam stare a parte aggressorum, tum capti liberi evadent. Infantes innocentes in bello iusto capti servi sunt. Occidi licite non possunt; sed illorum servitus iusta est. Eorum quippe libertas inter bona victi Principis reputatur. Quapropter cum licitum sit in iusto bello bonis expropriare inimicum, licitum quoque erit innocentes, quemadmodum & fontes, in servitutem redigere.

IV. Aliter tamen de Christianis dicendum. Et in iusto bello capti captivi sunt, ut obfides detineantur, donec aut pecunia soluta, aut pæce mutua facta, in libertatem restituantur. Si tamen suppetias, armaque preberent infidelibus in Christianos beligerantes, non secus ac infideles, servi sunt: ut colligitur ex cap. Ad liberandum de Iudæis. Item Christiani ab infidelibus iusto bello capti, illorum servi gentium iure sunt. Advertendum tamen, quod bellum sit revera iustum. Nam bellum iustum puta Turæarum, Maurorum, ut plurimum iniustum est: terras etenim Christianorum vi, & fraude, aliisque iniquis modis invaderunt, & iniuste regunt. Si in eiusmodi bello Christiani capiuntur, licite fugere valent, quia iure servi non sunt. Ita Cælestinus 2. 2. qu. LXVI. art. 8. Valentia Tom. III. disp. v. q. x. punct. 6. Leander disp. I. p. XII. & plures alii. Dum Christiani servi fugiant a Turcis, Saracenicis, minime licitum illis est infidelium bona furari. Tantum dumtaxat

xat